

Q. P. S. P. Q.
DISSERTATIO ACADEMICA
DE
BIRCARLIS.

CUJUS
PARTEM PRIOREM,
SUFFRAG. AMPLISS. FACULT. PHILOSOPH. IN
REG. ACAD. ABOËNSI,
PRÆSIDE
MAG. HENRICO GABRIELE
PORTHAN,
Eloquent. Profess. Reg. & Ord.
Publice ventilandaum sistit
FRANCISCUS MICHAËL FRANTZÉN,
Ostrobotniensis.

IN AUDITORIO MAJORI DIE XX. DECEMBRIS
ANNO MDCCLXXXVI.

H. A. M. C.

ABOË, Typis FRENCKELLIANIS.

HANDELSMANNEN I UHLEÅBORG

HERR ZACHARIAS
FRANTZÉN,

MIN WÖRDADE FADER!

*Hur gerna wille jag mit hjertas intryck lyda,
Och höja upp en tacksam röst
At F. DER ömhets pris och all den wördnad tyda
Som lågar i mit rörda bröst!
Men snillet är för swagt at mot min känsla swara.
Mit hjerta åger dock den tröst:
Min HULDE FAR plår någd med blotta wiljan wara;
Och til min lefnads qwäll skal hon sin kraft bewara!*

MIN WÖRDADE FADERS

ödmjuk-lydigste son

FRANS MICH. FRANTZÉN.

§. I.

Illam quidem rem dijudicandam nobis haud sumimus, quam late olim *Lapponum* gens per septentrionem diffusa, ac quo ævo, quo jure, quibus conditionibus, quo ordine, imperio vel Norvegorum vel Svecorum vel denique Russorum fuerit subjecta? quod non uno tempore sed sensim factum fuisse, facile evincitur. Nostram vero quod attinet Finlandiam, ab hac gente ante majorum nostrorum adventum habitatam vel potius pererratam fuisse, sensimque Lappones a Fennis propulso, dubio caret. Comprobatur hæc res cum traditione majorum (a), tum plurimis nominibus locorum per totam passim Finlandiam

(a). Ejectos a majoribus nostris Lappones, sedesque horum ab illis occupatas, passim traditiones incolarum commemorant, superiores Finlandiæ provincias habitantium. Cfr. CHR. LIMNELL Disp. *de Tavastia* (Aboæ 1748. ed.) Cap. I. p. 18. C. II. p. 36. sq. & *Tidningar utgifne af et Sällskap i Abo*, a. 1776 p. 70, 72; a. 1777 p. 19 sq. 67 sq. a. 1778 p. 149. Adde, si placet, traditiones Lapponum idem confirmantes, quarum mentionem facit Celeb. SCHEFFERUS, *Laponia* C. VI.

landiam adhuc usitatis, a Lapponibus tractis (b), tum aliis rerum monumentis non spernendis (c). Nec ti-
men-

(b) Horum magna superest copia: Parœcia *Lappo* Satacundiæ, & alia Ostrobotniæ; pagus & insula ejusdem nominis inter Alandicas, unde portio etiam maris illam & insulam *Kumlinge* interluens *Lappvesi* (aqua Lapponum) appellatur; *Lappajärvi* (lacus Lapponum) lacus & pars Parœciæ Pedersöre in Ostrobotnia; *Lappfjärd* (æquor Lapponum) Parœcia ejusdem provinciæ; *Lappträsk* (lacus Lapponum) parœcia Nylandiæ; *Lappeenranta* (Suecis *Lappstrand*, ripa Lapponum, vel *Vilmanstrand*, ripa hominum ferorum) parœcia & urbs Savolaxiæ, Russis jam parens; *Lapinlaxi* (unus Lapponum) sinus lacus *Keuruensis*, *Lapinsalmi* (fretum Lapponum) & *Lapinkangas* (campus Lapponum) loca itidem parœciæ *Keuru* in Satacundia; *Lapinlinna* (castrum Lapponum) mons in quadam insula lacus *Näsfjärvi*, intra parœciam Satacundiæ Melluby; & alia plurima. Quin, vestigia nominis generisque Lapponici, in Eltonia quoque olim obvenisse, regio *Lappegunda* (Lappakunda, tractus s. ditio Lapponum) documento est, cujus meminit auctor veteris *Chronici Livonici* (*Henricum Lettum* solent prodere) a GRUBERO edui, apud quem (*Orig. Livon.* p. 148) legitur: *Post hoc in Germaniam abierunt, & provinciam extremam versus Wironiam, quæ Lappegunda vocatur, nondum baptizatam adeuntes, cæt.* Illius autem nominis hodie utum penitus evanuisse testatur HUPEL *Topogr. Nachrichten von Fief-und Ehstland I B. 1 C. I Abschn.* p. 78.

(c) Ex. gr. *Acervis lapidum*, manu arteque humana, (ut eos spectanti cuique facile apparet) congestis ac per Finlandiam nostram passim obviis; quos *Lapin-rauniot*, *Lapin-baudat* vel *Lapin-kodat* (acervos, sepulchra vel tuguria Lappo-

mendum est, ne fides hujus asserti, aut TACITI de Fennis testimonio (d), aut Fabularum Islandicarum

A 2

au-

num) incolæ dicunt. Cujusmodi acervi occurrunt non modo in Ostrobotnia (Parœciis *Siikajoki, Lillkyro, Laibela* &c.), Tavastia (maxime superioribus parœciis *Viitasaari & Saarijärvi* &c.), Satacundia superiore (Parœciis *Keuru, Ruovesi, Långelmäki, Messuby, Birkala, Moubijärvi* &c.); sed etiam propius ad Aboam in parœciis *Eura, Lappo & Latala*, nec non in *Nylandia* (ex. g. parœcia *Siundo*, in alto monte non procul e templo) &c. Cfr. LIMNELL Disp. de *Tavastia* C. II. p. 36; & *Tidningar utg. af et Sällsk.* i Åbo a. 1775 p. 190; a. 1777, p. 19 & 66; a. 1778 p. 142, 149; a. 1782 p. 221; a. 1783 p. 186.

(d) De *Moribus Germanorum* C. 46. Præterquam vero quod ubi vulgo *Fennorum, Fennos, Fennis* legitur, alia exempla habent *Femiorum, Femios, Femis*, adeo ut lectio ipsa non certissima videri queat; auctoritas etiam TACITI, ex rumore incerto de gente remota parumque sibi cognita scribentis, maximi non est facienda, qui imaginem ultimæ feritatis humanæ conditionisque ad brutorum vitam proxime accedentis, in hac natione depingenda ingeniose adumbrare simul voluisse videtur: qualem fere imaginem veram generis hominum miserrimi quod oram *terræ ignis* dictæ pererrat (*Pecberais*) nobis exhibent Itinerum maritimarum ad illas regiones institutorum descriptores. Nostrorum autem Fennorum fuisse majores quos ille depinxit, neque demonstrari potest, neque probabile omnino est. Ut de situ terræ ipsius nihil dicam, quam supra *Sveones Sitonesque* in ultima septentrionis ora collocasse videtur; plures produnt rationes *Lappones* eum in animo habuisse, (ad quos solos *Finnorum* nomen olim pertinuisse mox docebimus), eorumque mores, feriores

auctoritate (e), aut quæ apud SCHEFFERUM de

etiam tum quam posterioribus temporibus, informasse, non sine admixtis tamen erroribus.

(e) *Finnorum* in his mentionem fieri, ut antiquissimorum septentrionis incolarum, notum est. Partim vero manifesto falsa esse, quæ de illis commemorantur, partim ad nostros pertinere Finlandos nullo modo posse, levi negotio intelligitur. De Regibus loquuntur Fennoium, cum tamen certum sit inter nostros populares neque usum hujus dignitatis neque nomen ullum existisse: nam *Kuningas* quo vocabulo nunc utimur, Svecis deberi, nemo non videt; *Rubtinas* (Principem solent interpretari), similiter a Germanico *Drubtin*, *Drottin* vel *Drott* (vid. IHRE *Glossar.* hoc vocab.) oppido est formatum, abjecta litera T, (more nostris solenni, qui verbum a duabus incipiens consonantibus enuntiare nescii priorem abjiciunt, dicentes ex. g. *Rotninki* pro *Drotning*), & addita syllaba *as*, pro consuetudine itidem gentis nostræ familiari, quæ vocabula peregrina in consonam exeuntia, vocali aut tota adeo syllaba auget (ex. g. *Carle* pro *Carl*, *Tuckulmi* pro *Stockholm*, *Kuningas* pro *Konung* &c.). Si cum Sveci, ducibus *Erico* Rege ac *Birgero* Jarlo, Fennoios aggrederentur, his Reges fuissent aut insignes dignitate Principes; talium aliqua sine dubio mentio in scriptis Svecorum fieret, de quibus altum tamen est silentium. Statum igitur majorum nostrorum talem fuisse qualem Estonum (iis cognatorum) describit auctor veteris *Chronici Livonici* (apud GRUBERUM, l. c.), qualemque & olim fuisse & hodie esse plurimarum gentium barbararum scimus, valde probabile est; ut nullum scilicet agnoscerent superiorem perpetuum, sed patresfamilias, necessitate aliqua ingruente coeuntes, illis uterentur ducibus qui inter cæteros fortitudine prudentiaque

de Lapponum ex Fennis origine leguntur commentis

A 3

(f),

præcellere crederentur. Cum vero carmina narrationesque Islandorum (vid. ex. g. STURLESON, *Ynglinga Saga* C. 16 & 22,) nomina Regibus fœminisque Finnicis tribuant plane Germanica vel Islandica, quæ nec ullo pacto efferri a Feno poffunt (cui & F litera plane ignota, qualia sunt: *Snið* (nix) cum filia sua *Drifva* (acervo nivis), *Froste* (gelu) cum filia sua *Skialf* (horrore f. tremore ex frigore); quis fabulæ manifesta in his non deprehendat vestigia? Præterea *Finnos* illos qui Norvegis Islandisque hoc nomine noti olim erant, non majores nostros, *Suomalaiset*, qui Fenni dici hodie solent, sed *Lappones* fuisse, res est certissima: & olim & hodie Norwegi Lappones *Finnos* (Finner) appellarunt appellantque, ac terram eorum *Finniam* (Finnmarken), eaque appellatio per totum septentrionem solennis fuit; unde ad Germanos & per eos forte ad TACITUM quoque pervenerat. *Lapponum* contra nomen ad hanc gentem significandam ferius esse adhibitum omnes fatentur, atque apud SAXONEM *Grammaticum* primo occurrere; cujus si auctoritas ac *γνησιότης* admittatur, seculo tamen XII antiquius nomen non erit: ut igitur quæ STURLONIDES aliique scriptores Islandorum antiquiores de *Finnis* commemorent, de Lapponibus intelligi debeant. Vel hinc liquet, auctorem Fabulæ infulsæ quæ *Fundin Norregs* l. *Noregur* (Origines Norvegiæ) dicitur, cujus fidem & auctoritatem, magni quondam factam, egregie elevavit Nobil. IHRE, *Bref rörande then Isländska Edda* &c. p. 26 sq.), ætate recentiorem esse, (ut de linguæ ipsius habitu, manifeste recentiore, nihil moneam); apud quem *Lapponum* nomen antiquissimis rebus inseritur. Dubium adhuc est, a qua gente *Lapponum* appellatio illis qui *Finni* olim dicebantur tributa primam sit; (cfr. tamen IHRE *Gloss.* hoc. voc.) quam contra ad nostros majores de-

(f), aut adoptata præcipitantiùs a Clarissimis Viris hypo-
the-

inde, ob linguæ cum Lapponica observatam vel creditam aliquam similitudinem, fuisse applicatam, (unde omnis ista provenit confusio), verisimile videtur.

(f) L. c. Lappones ex Finnonibus oriundos, adeoque hos illis multo antiquiores esse septentrionis incolas, contendit. Quæ igitur apud Islandenses de Finnis commemorantur non modo in dubium non vocat, sed de nostris etiam majoribus secure interpretatur; Lapponum gentem, quia nomen hoc recentius sit (apud SAXONEM demum, seculi XII scriptorem occurrens), recentiorem existimans: quem sibi errorem excutere, Finnicumque nomen de iisdem qui nunc Lappones dicuntur hominibus fuisse olim usurpatum docere, nec mos Danorum Norwegorumque a se commemoratus, *Lappones* hodieque *Finnorum* appellatione designantium, nec allatus a se SAXONIS locus valuit, ubi quæ de Finnis (quos *Finmarchiæ* dicit incolas Biarmicæque vicinos) pronuntiat ille, ad Lappones manifeste spectant: (*Sunt Finni ultimi Septentrionis populi, qui quidem habitabilem orbis terrarum partem cultura ac mansione complexi. - - - Incantationum studiis incumbunt, venationibus callent, incerta illis habitatio est vagaque domus, ubicunque feram occupaverint locantibus sedes, pandis trabibus vecti conferta nivibus juga percurreunt.* Hist. Dan. C. V. p. 93. ed. Stephan). Temere traditiones de Lapponibus ex Finlandia a majoribus nostris ejectis, ad illorum ex his originem probandam adhibet: quæ gentis utriusque diversitatem potius produnt. Linguæ utriusque quam urget cognatio, si ei detur, illa tamen (æque ac appellationis *Sabme* vel *Same* & *Sabmelats* vel *Samelats* cum nostrorum *Suomi* & *Suomalainen* similitudo) non alterius mox gentis ab altera ortum, sed stirpem modo utriusque communem demonstra-

thesi de arctissima gentis utriusque cognatione (g),
labefactetur. Gravia sane confirmant argumenta, se-
rius

re valet; nec ultra extendit, quem adstipulantem sibi laudat,
CONRINGIUS. Habitus gentis utriusque, quem pro sua ad-
ducit sententia, si quid probare putetur, contrariam oppido
confirmat. (Cfr. LINDHEIM *Observ. de diversa origine Fin-
landor. & Lapponum*, in *Novis Actis Reg. Societ. Scientiar.
Upsaliensis*, Vol. II, p. 23, 24, 25). Traditio de *Jumi*,
Jumy vel *Jumo*, pro communi conditore a gente utraque
habito, nostris quidem popularibus prorsus est ignota; utrum
Lapponibus placuerit, nescimus. TORNÆUS, quem ejus te-
stem SCHEFFERUS adfert, in typis edito per D.n. LOEN-
BOM exemplo (quo tamen pleniore usus fuisse SCHEFFE-
RUS videtur), hoc tantum habet: *At en gammal tradition,
den ena äldern ester den andra, här (in confinio urbis Tor-
næ?) hafwer kallat Lapparnas Storfader eller deras Patriarch
Jumy, som war Magogs broder, then i Paralip. i kallas
Javan, hwaruti det Finska folket har kunnat selat, som war
olårdt, och Bibliska Historier woro dem icke kunnige (Joh.
Tornæi Bestr. öfwer Tornå och Kemi Lappar, Stockh.
1772, 8:o, p. 2): quæ cujus fufuris sint, facile patet; a
sciolo aliquo, qui Numinis apud nostrates appellationem
(*Jumala*) ad primum gentis conditorem referre, ac cum *Ja-
vane* in S. Bibliis commemorato, fratre *Magogis* (Svecorum
sc. progenitoris!) comparare instituit, conficta. WEXIONIUS,
qui sententiam de Lapponum ex Fennis origine ante SCHEF-
FERUM, conjecturæ tamen loco, attulerat, idoneis etiam il-
le pro ea aditruenda argumentis destituitur. Cfr. *Ej. Descr.
Sveciæ* L. II. c. 15, L. III. c. 27.*

(g) Confirmari illa solet partim arcta, quam inter lin-
guam utriusque gentis intercedere docent, cognatione; par-

rius quam vulgo creditur Fennos nostros ex subje-
ctis

tim appellationis (nuper a nobis commemoratæ) quam sibi Fenni nostri & Lappones tribuunt, similitudine. Quod ad hanc primum attinet, nihil eam aliud significare existimare quis possit quam *terram & conterraneum* (ut hodie Estones regionem suam nullo alio appellant nomine quam *meie maa, nostram terram, & Estonem* significaturi dicunt *temma en meie maald, ille est ex nostra terra*; cf. SCHLÖZER *Nordische Gesch.* C. VI, §. 7, p. 495) atque *Slavica* aut forte *Lettica* linguæ primos debere natales, a quibus vicinis suis & nostrates & Lappones eam mutuati sint? *Sem* certe, *Semme* aut *Zeme* Lettis & Litthauis, *Semla* vel *Semlia* Russis, *terra* appellatur; unde *Novaja Semla* (nova terra), *Vid-Semme* (h. e. Letthia), *Slowenska Zeme* (Croatia pars inter fluvios Dravum & Savum), *Kreewa-Semme* (Russiam sic Leti nominant), *Samland* seu *Semland* (*Sambia* vel *Sambia*), Pars Prussiae, *Semgallen* (*Semgallia*) regio Curlandia, &c. non minus quam Lapporum *Same* & nostrum *Suomi*, nomen acceperunt. Quo loco errorem simul eorum notamus, qui præ ignorantia linguæ Fennicæ nostram Finlandiæ appellationem ex vocabulis Fennicis *Suo* (palus) & *Maa* (terra, quod illi *Seme* cognatum videri queat?) compositam esse autumant, *terramque paludosam* significare; cum tamen nomen simplex sit, nec *Suomaa*, sed *Suomi* (syllaba ultima etiam correpta) audiat, ac in forma composita *Suomen-maa* terra Fennicæ): quod autem hinc nostri sese *Suomalaiset* appellant, eodem fit more quo Svecus a *Ruotzi* (Svecia) nobis *Ruotzalainen*, Lappo autem promiscue vel *Lappi* vel *Lappalainen* nominatur.

Ad cognationem linguarum Fennicæ & Lapponicæ quod attinet, non quidem nullam esse, contendere volumus, sed

atque hodie Rufforum dominationi provinciis, inter Ca-
 fpium mare & finem Fennicum interjectis, ad has
201
B
quas

neque tamen adeo esse insignem & propinquam dare possumus, ac vulgo defenditur. Attendi omnino merentur rationes quas pro contraria tuenda opinione attulit Nobil. LINDHEIM l. c. p. 4 fqq. Ante quem eandem tulit sententiam TORNÆUS, (l. c. p. 5 -- 8.) cujus testimonium eo cenferi gravius debet, quo fuit linguae utriusque peritior. Nec eum folum ita olim judicaffe, ipfe indicat SCHEFFERUS (l. c. p. 52. fq.), ubi docet *supra a fe nominatos viros doctos* (nominaverat autem præter TORNÆUM, etiam NIURENIUM & PLANTINUM, sæpius laudatos fibi auctores) contendere *gentis utriusque* (Fennicæ puta & Lapponicæ) *linguas ita inter feffe diverfas, ut appareat cuivis, unam ab altera non poffe effe derivatam, eoque magis fibi hac in re tribuendam fidem, quod effent linguae utriusque periti.* Nobis certe linguam utramque diligenter conferentibus, quoad Grammaticas quidem leges notabilem in multis habere convenientiam deprehensæ funt, (licet in multis etiam vehementer differant); vocabula autem primæ quæ videntur necessitatis, quibus folis comparandis tutum de linguarum affinitate iudicium instituere licet, contendentes, spe pauciora invenimus quæ communem stirpem proderent, nec exiguam etiam verborum hujus generis Svecicorum Lapponicis cognatorum colligi poffe copiam reperimus: pleraque autem Lapponibus propria & domestica vita funt. Quod ne temere nos dixiffe quis putet, indicem, fidem asserto facientem, Appendicis loco adjiciemus; cui Svecicam simul atque Germanicam interpretationem adjunximus, ut pateat quanto hæc linguae propiori manifestiorque quam Fennica & Lapponica inter fe cognatione conjungantur: fimilique consilio Estonica cum Fennicis comparan-

quas hodie incolunt fedes commigrasse (*h*), ac alii prorsus quam Lappones vitæ generi jam tum adventos,

di, harum rerum curiosis opportunitatem exhibuimus. Cæterum observari debet, mirum videri non oportere, si linguæ gentium vicinarum, inter quas per plura secula commercium intercessit, quarum altera alteram tributariam fecit, insigni idearum copia auxit, religionisque & literarum beneficio beare studuit, non levem ostendent similitudinem. Dubium nullum est, quin Lappones, imprimis Fennis viciniore, multa sua vocabula Fennicis jam similia, recentioribus seculis a Fennis, etiam præter necessitatem, (æqve ac a Svecis, ex. g. *Smakot* gustare, *Svarot* respondere) mutuati sint. Nec Fennos etiam, Lapponibus viciniore, nulla ab his accepisse vocabula, probabile est; quorum apud rusticos nostros septentrioni propiores reperire utique licet exempla. Hæc itaque satis ostendunt, valde doceri incommode, vel Lapponum idioma (incolarum hujus terræ antiquiorum) natales a Fennico ducere, vel hujus esse dialectum habendum; minus etiam idoneo judicio quam si Latinam linguam nil nisi dialectum esse Græcæ, pronuntiare quis non dubitaverit.

(*b*) Præter adducta jam, pro demonstrandis antiquioribus Lapponum quam nostrorum majorum in septentrione atque adeo in his terris sedibus, argumenta; nec alia desunt eandem confirmantia sententiam. Fennos nostros huc migrantes agriculturæ artem (imprimis illam quæ silvarum exultarum cineri semina mandare docet, Svecis *Svedjebrus*), nec non domestici pecoris usum, secum adduxisse, vel copia docet nominum & verborum ad has res significandas pertinentium, nobis vernaculorum, neque a vicinis vel Russis vel Svecis, (ut multarum aliarum rerum vocabula) acceptorum. (THUNMANNI tamen vix audemus judicium probare, qui Svecos

)

(

tos, maritimam primum Sinus Fennici ac postea etiam Botnici oram occupasse, Lapponesque hic com-

B 2 v zibâ marmâ ni m mo-

omnia fere nomina instrumentorum ad piscaturam pertinentium, vocabulaque multa rem nauticam, agrariam &c. spectantia, a Fennicis mutuasse gentibus, contendit: *Untersuch. über die alte Gesch. einiger Nordischen Völker*, p. 76). Gens autem agricola imperio diu carere civili vix potest: quare libertas nostrorum naturalis tempore irruptionis Svecicæ adhuc illæsa, recentiore gentis ad has sedes adventum prodere videtur; qui vastitate quoque superiorum provinciarum, (ubi Lappones diu post oram maritimam Svecis jam subjectam commoratos adhuc fuisse, paucosque Fennos, illorum exemplo non nisi piscatui atque venatui deditos, confedisse constat) confirmatur. Cfr. *Eidn. utg. af et Sällsk. i Åbo a. 1785*, Bih. p. 57 & p. 118--125. Si fide nobis certa constaret, *Cvenas* illos quorum mentio fit in *Periplo OTHERI*, (vid. *LANGEBEK Scriptores rer. Danicar. medii ævi*, T. II. p. 112. sq.) nostræ gentis fuisse propaginem; majores nostros IX jam seculo terras has septentrioni vicinas habitasse, indubio confirmaretur testimoniò. At vero verba OTHERI, (quorum textum, qualis editus legitur, nec omnino sanum esse, suspicamur?) potius *Norrlandiam* hodiernam quam *Ostrobotniam Cvenis* sedem assignare videntur: quamvis non parum blandiatur nobis insignis inter *Cvenas & Cainu, Cainulainen*, (unde arcis ditionisque *Cajaneburgensis* appellatio), quo nomine Savones & Careli *Ostrobotniam* atque *Ostrobotniensem* appellant, similitudo; fortasse autem per errorem, orientalis ripæ incolis nomen quod ad occidentalis habitatores olim pertinuit, tributum postea fuit? Nescire nosmet etiam fatemur, qua fide tradat GANANDER (Præf. *Grammaticæ Lapponicæ*) cujus auctoritate nititur Nobiliss. LINLHEIM (l. c. p. 8.) nostram gentem adhuc

morantes exturbasse (i). Quos ex interioribus etiam deinde terræ partibus sensim ejicientes, ante tamen quam in firmam satis validamque civitatis compagem coalescendi sibi potestas contingeret, a vicinis ipsi fuerunt subacti imperioque adjuncti. Instrumenti hos eosdem postea vice functos, quo pars magna Lapporum propius etiam ad septentrionem habitantium, Svecico subiecta sit scepro, non ineptis doceri posse rationibus, putamus. Famosos nempe olim *Bircarlos* (*Birkarlar*), quorum imprimis opera hoc factum fuisse

a Norwegis (qui Lappones *Finner* dicunt) *Quæner* vocari? fortassis per similem hoc ab illis fit errorem? Quid de testimonio *Thorgnyi* apud STURLONIDEM (*Heims Kr. T. I. p. 485* sq. ed. Peringsk.) sit censendum, qui dicit (initio seculi XI) *avum suum paternum memoria complexum fuisse Ericum Emundi Regem Upsaliensem, narrasseque eum suæ potestati Finlandiam, Kyrialandiam, Estoniam Curlandiamque subjecisse?* aliis dijudicandum relinquimus: nec tamen improbabile videtur, seculo IX majores nostros has jam oras tenuisse.

(i) Finlandiam nostram, olim incultam sylvisque oblitam horridis, commodas Lapponibus sedes ac Rangiferis illorum pastum præbuisse, dubium non videtur. Nec tamen omnes olim Lappones (ut nec hodie) Rangiferis pascendis vitam sustentarunt. Sic OTHERUS *Finnos* (id vero est *Lappones*) extremam Norwegiæ oram habitantes, *byeme venari, æstate piscari in vicino mari* (quod etiamnum faciunt) *fuisse solitos* dicit, (apud LANGEBEKIUM l. c. p. 108); quod TACITI verbis fidem addit, atque improbabile non esse docet, eodem consilio lacus Finlandiæ nostræ olim piscosissimas silvasque ferarum plenas, eosdem frequentasse.

isse omnes consentiunt, Fennici initio fuisse generis
 (k), a vero haud abhorret; qui vicinis nostræ oræ Lap-
 ponibus primum subactis; latius paullatim extenso
 imperio remotiores quoque postea sint complexi, at-
 que huic persequendo consilio, lucroque inde atque ex
 factis cum Lapponibus commerciis percipiendo, totos
 se dantes, occidentalem etiam sinus Botnici oram ad-
 ierint, sedesque tandem illuc præcipuas transtulerint,
 quod scilicet majori etiam fructu cum accolentibus il-
 las terras Lapponibus negotiari liceret, novis præter-
 ea interim popularium suorum coloniis orientalem or-
 ram sensim occupantibus, finesque ita Lapponum co-
 arctantibus, atque ipsi adeo summæ eorum arctoæ
 arcis jam imminentibus. Quam sententiam quæ con-
 firmant argumenta, paucaque præterea quæ claror-
 um olim horum Mercatorum rebus illustrandis ido-
 nea ad nostram pervenerunt notitiam, monumenta,
 Dissertatione hac Academica colligere atque complecti
 studuimus: sperantes fore, ut innocui conatus, symbo-
 laque ad Patriæ Historiæ particulam pro virium mo-

B 3 du-

(k) Quod non modo laudati jam SCHEFFERO BURÆUS,
 PLANTINUS ac NIURENIUS tradiderunt, ipso non impro-
 bante (l. c. p. 47, 48, 54, 55), quorum etiam sententiæ ad-
 stipulatur Nobil. IHRE (*Glossar. Sviogoth. voc. Birkavlar*);
 sed ex instituto asseruit Maxime Rev. Dn. Doctor & Præpot.
 LENCQVIST, in dissert. quæ legitur in Novellis Aboëns.
 (Eidn. utg. af et Sällst. i Åbo) a. 1778, p. 140--143, 148-
 150, 155 -- 158.

dulo explicandam collata, mitiorem L. B. experiantur cenfuram.

§. II.

Bircarlorum in Lappones potestatem tempore demum Regis MAGNI *Ladulås* (circa A. C. 1277) ortam fuisse, ex scheda docet JOHANNIS BURÆI, Regni quondam Antiquarii, SCHEFFERUS (a); nec ullam aut eorum aut juris sui factam antiquiorem mentionem reperimus. Narrat ita rem ille: *I Konung Magnus Ladulås tiidb voro Lapparne sit egitt folk. Och efter han icke kunne vinna them under kronan, bød han them som ville våga och komma them under Sverikes Krona, så ville han gifva them hina i bänder til egendom. Ty gingo Birkarlarna til, som boodde i Birkala sochn, och gäfvu sig in til them, dagtingadbe med them, på så många dagbar eller tiidb, och thes emillan förraskade the them, och slogu många ibiäl och vunno them under sig alt intil norra och västra siön, och fingo så bref af Konungen, att the skulle basva Lapparna, som än tå boodde utb med Botnen, med allan skatten och Laxfisken, allenast att the goffvo Kronan några timber gråskin till een vederkännelse. Theraff blefve thesse Birkarlarna svåra mäcbtige och riike, &c.* Quæ ejus narratio multis memorabilis est nominibus. Verisimile primum videtur BURÆUM, virum Svecicarum re-

(a) L. c. p. 54, & p. 151, 152, 158. Reperiri Schedam istam in Collectaneis Ejusdem MStis ad Antiquitates Sviogothicas pertinentibus, quibus nomen dedit *Sumla*, ibid. p. 151, significat, (de quibus collectaneis vid. SCHEFFERI *Svec. Litterat.* p. 52 sq. ubi in Collegio Antiquitatum asservari dicit); verba dedimus qualia apud SCHEFFERUM (utroque loco collato) leguntur, male illa quidem habita & Typographicis foedata erroribus, quorum turpissimos correximus.

rerum minime imperitum, causamque habentem nul-
lam cur de his rebus falsa pro veris, vel incomperta
pro compertis confidenter adeo vendicaret, idoneis fide-
que dignis nixum monumentis ista tradidisse. Deinde,
& Lappones de quibus subjugandis agitavit Rex, utram-
que sinus Botnici oram adhuc tum inhabitasse docet (b),
& qui expellendorum illorum exsecuti sunt consilium
Bircarlos, Fennix fuisse incolas, parociam Tavastix *Birckala*
inhabitantes; quorum perfidæ quas in Lapponibus oppri-
mendis exercuisse dicuntur artes, a moribus temporis,
quibus nihil non in paganos licere existimabatur, haud
abhorrent. Nec alio putamus niti fundamento quas vel
NIURENIUS (c) vel PLANTINUS (d) habent narratio-
nes,

(b) Quare immerito vapulat NIURENIO & STECKSENIO DA-
MIANUS A GOES, quod scribat (SCHEFFERO testante) *Lappiam ma-
ri Bothnico interjecto in Orientalem & Occidentalem dividi, cujus æ-
quoris extremum Tornia sit &c.* Quæ verba, si antiquiora spectemus
tempora, absurda dici non debent. Cfr. SCHEFFERUS l. c. p. 14
& 15; atque ISR. STECKSENI *Disp. de Vestrobotnia* (ed. Upl.
1731, 4:0) §. XII & XIII. p. 18 -- 21. De libro DAMIANI A GOES
vid. WARMHOLTZ *Biblioth. Hist. Sveo-Goth.* P. I, p. 253 sq.

(c) M. OLAUS PETRI NIURENIUS, Pastor & Præpositus Umoën-
sis, quem de *Laplandia tempore Gustavi Adolphi scripsisse* testatur
SCHEFFERUS *Lapp.* p. 3. sq. & cujus *Descriptionem Lapponix* MSC.
in Bibliotheca Uplalienfi aservari docet IONAS EL. ASK *Disp. de
urbe Uma* p. 23. §. III. not. (d) Cfr. p. 30. §. VI. not. (b).

(d) ZACHAR. PLANTINUS, filius laudati mox OL. NIURENI,
cujus *Præfationem Lexici Lapponici ad se misam* sæpius citat SCHEF-
FERUS. Cfr. l. c. p. 5, 46, 47. Apud Lappones, & in Vestrobotnia
ubi hi duumviri habitant, antiquam hanc famam vix aliter propaga-
tam conservatamque credas, quam Bircarlorum opera, quorum ulti-
mas in illa regione sedes fuisse, constat. Nec improbable est, eo or-
dine quo hæc traditio refert, rem evenisse, Bircarlosque suam in Lap-
pones potestatem extendisse; sc. ut vicinam primum Ostrobotniam inha-

nes, a SCHEFFERO allatas, de Lapponibus e Tavastia oriundis atque a Tavastis deinde Bircarlisque hostiliter vexatis; nisi partim hanc (a BURÆO explicatius expositam) de Bircarlorum moliminibus memoriam, partim traditionem, cujus supra meminimus, antiquam de Lapponum gente a Fennis olim, ut ex reliquis Fenniae regionibus ita e Tavastia, expulsa; cujus utriusque vestigia famæ, varie tamen corruptæ, in duumvirorum illorum verbis haud obscure agnoscas. Ita enim NIURENIUS: *Præfato tempore nativitatis Christi evenit, aliquot familias Finlandiæ ex Birkala & Rengo Paracais, exiliisse nemus Tavastiæ, & ad littora Ostrobothniæ, ubi jam Nerpis & Mustasari, tum temporis a nullo mortalium habitata, stativa & sedes suas fixisse, ibidemque sine ulla, qua Finni vexabantur in patria, tributorum molestia, summa in tranquillitate multas acquisivisse merces, easque quotannis reportasse & venales proposuisse patriotis. Inde ceperant excellere mirum in modum splendido amictu, delicato victu, opibus & ornamentis, ut exinde eos summa frui felicitate verissime concluderent. Perægredientes id videntes & ferentes Tavastibi, quorum provincia fuere egressi, Matthiam quendam sua gente clarum in directorem & ducem elegerunt, qui magna Tavasthorum multitudine stipatus, in eorum domicilia irrupit, omniaque rapinis involvens, non prius destitit quam eos ex suis sedibus ad fluvios Chimi & Torne pepulisset. Nec diuturna interjecta mora, cum aliquot elapsis duntaxat annis facti sunt certi res, ejectos & dissipatos non incommode apud præfatos fluvios vivere, iterum eos summo adoriuntur nixu, & tum eos tam inhumaniter tractarunt, ut sine jumento quopiam, vel quibusdam peco-*

bitantes vel subegerint, vel duræ metu dominationis fugaverint, ac deinde in ultimum usque persecuti sint septentrionem.

pecoribus in ea, ubi jam vivunt, deserta, solis retibus retentis, cogentur se recipere (e). Ac postea: Mentionem feci cujusdam Matthiæ, debellandis Lappis & depellendis in Septentrionis ultimam solitudinem ducis Finnonum. Hunc perhibent nonnulli fuisse ex nobilissima Kurkorum stirpe in Finlandia, & in impressione & irruptione illa non desisse eos vexare, priusquam ei annua polliciti sunt tributa. Pertesus tandem molestissimi & longissimi itineris, fertur cum quibusdam in Birkaria Tavastiæ parochia permutationem inchoasse, & pro subjectis Lappis ceu pacto vectigali pagos quosdam in Finlandia recepisse. Unde subsequutum est, quod etiam verissimum, Lappos quotannis Birkarlis usque ad annum 1554 pendisse pactum vectigal, & præter Birkarlos nemini licuisse cum eis mercaturam exercere. Senes aliquot in vivis sunt, qui se vidisse narrarunt literas & pacta Kurkorum a Johanne Nilson in Ersuás parochia Lulensi reservata (f). Recte observat SCHEFFERUS (g), absurde has migrationes irruptionesque ad ætatem a nato Christo proximam referri, potiusque temporibus convenire Regis MAGNI Ladulås (ac partim paullo superioribus). Nec dubitamus, quin ad Lapponum majores per errorem pleraque traducta sint, quæ ad Fennos, illorum hostes, atque ad Bircarlos pertinent; e quibus Matthiam illum Kurkium unum fuisse, Regioque diplomate indultum sibi jus in Lappones exercuisse, valde est probabile. Nihil etiam impedit, quo minus is (sive hæredes) illud

C

aliis

(e) Apud SCHEFFERUM l. c. p. 48.

(f) Ibid. p. 55. Addit PLANTINUS, referente SCHEFFERO, Andream Andreessonium (Andree f.) civem Pithensem, qui postea factus fuit Oeconomus Scholæ Lapponicæ, testatum esse, se vidisse literas veteres, in quibus unus ex præfectis Lapponum (Birkarlis) Kurk nominetur. l. c. p. 48.

(g) Ibid. p. 48 sq. 54 sqq.

aliis porro concesserit, aut cum his permutationem, prædiis quibusdam in Finlandia (pro isto suo in priores possessores jure transferendo) receptis, fecerit, talesque literæ & pacta Kurkorum, seculo adhuc XV superfuerint. Neque quod PLANIINUS ex Lapponum commemoratione narrat, alio spectare videtur. Ita enim ille: *Confessi sunt inquit, illi ex nostris intelligentiores, interrogati, eductos se ex Finlandia, ductore quodam Tbins Kogreb; ac porro adjicit, Traditur, primum suscepisse migrationem sui ingratis magistratus. Nimirum oneribus pressos, quam essent ferendis gravioribus, relictis avitis suis in Tavastia circa Brokarla (Birckala) & Rengo arvis, vastam, quæ Tavastie dicitur, penetrasse primum sylvam, nec ante, quam ad incultum australe, quod in Ostrobothnia tenet, sinus Bodici substituisse littus. Ubi primas post primos errores cepisse sedes - - - Ipsi ipsorum antea conterranei, sive justa impulsu ob desertas improbe pristinas sedes ira, sive perditio aliquo perditarum sororum avaritiæ atque invidiæ perciti æstro, sive etiam utraque, ipsos, duce quodam, ut fertur, Matthia Kurk, bello adoriuntur internecino, cadunt, spoliant, totoque demum latissimo illo lætissimoque tractu pellunt: primum quidem misere ad inelytos Salmonum piscatura fluvios, Torna & Kimi, mox vero miserrime in ipsa usque, quæ jam tenent, Alpes utrinque contingentia deserta (h). Ac facile quis crediderit, ipsum illum celebratum Lapponibus Kogreb, eundem esse Kurkium, nomine ut fit, a Lapponibus corrupto; qui sua cum Bircalorum consiliis (horum sc. sibi commemoratione familiaribus) fata confundendis, ex hoste ductorem tandem suum præfectumque effinixerint?*

§. III.

(h) Ibid. p. 47 sq.

§. III.

Pronissima ad fidem hæc testimonia, de orto sc. in Tavastiæ confinio per Bircarlos Lapponum *subjugandorum* consilio, (quos *propulisse*, Fenni hactenus contenti fuerant), primisque ejus exsequendi factis in Ostrobotnia experimentis, atque extensis deinde sensim ad fluvios septentrioni propiores, ac porro per Vestrobotniam & quam hodie dicimus Lapponiam, eorundem expeditionibus; temporum quoque illorum diligenter considerata ratio, monumentaque rerum haud dubia, egregie confirmant. Ut laudatas supra traditiones nostrorum, de expulsa, non longissimo abhinc tempore, ex superioribus Fenniæ provinciis gente Lapponum, non repetamus; assignatum Bircalorum conatibus tempus (circa A. C. 1277) ab expeditione Ducis *Birgeri*, Tavastos primum subjugantis (circa A. C. 1246), non longius distat, quam ut hanc illis dedisse ortum, valde queat probabile videri. Non jam dicam, haud abhorrere a vero, Svecos victores subactis Tavastis in vicinos quoque Lappones extendere imperium voluisse, zelo religionis Christianæ propagandæ vel incitamentum sibi vel prætextum facile suggerente; pellium etiam mercatus & frequens illis temporibus & proficiuus, Tavastis jam antea vix incognitus, cui materiam venatus Lapponum opportunam uberemque præbebat, idem hoc sponte parere consilium potuit. Ac diu postea incolas parocciarum Tavastiæ (a qua Satacundia accurate nondum fuit distincta), sylvas, piscatus, remotioresque tractus (nostris *Erå-maat* dictos) in regione limitanea, Ostrobotniæ vicina possedisse, nota res est (a); quorum quidem hoc dominium non

C 2

mo-

(a) Cfr. *Tidningar utg. af et Sällsk. i Åbo* a. 1776 p. 67 -- 72; a. 1777 p. 20 sq. 67 sqq.

modo ad ultiores etiam Ostrobotniæ sylvas & piscatus olim se extendisse, sed *Lappones* quoque ipsos ea loca pererrantes, nominatim comprehendisse, literæ sequentes planissime docent, e *Registro Ecclesiæ Aboënsis* (b) exscriptæ:

De Kandala littera Magni Kaasa pro anima Bo Joanson. 1390.

Tetb see allom mannom vitherlikith, atb iak Magnus Kazi, fogotbe i Tavastelandb, kennis mik met thesso mino opno breffue, mik bafva vntb ok giffuit Candalla gooz for bederlix manz siel, Boo Joanssons, vnder sancte Henrics Kirkio j Abo, ok sva met skelom: ær thet sva, atb ærvingiena vilia thet for:da gooz atber lösa aff Domkirkione for C mark svenska peninga, tha skal tbom thet staa j viderbyddi; Tha Domkirkion bafver the for:da C mark, som forre saktb ær. Fframledis affbænder jak Magnus Kazi thet for:da goozeth vndan Boo Joanssons arffum, gud hans siel bafvi, ok undir sancte Hinrix Kirkio j Abo, som forre saktb ær, med aker ok ængb, skoogh ok fægang ok fiskevatt, ok vtban ok innan, met allom tillagom, som thy gooz tilbörir, ther thet ligger. Framledis ær vndan skiltb thera jkornaskoga ok thera fiskewatt, som ligger noor j Bothnen, ok sva the Lappa, som vnder then gardhen varit bafvuer. Til thesß mera visso, tha bafver iak, Magnus Kazi, skooth thet for:da goodz vnder Domkirkion j Abo, a sattbo tingbe j Saris, met enom forskelomanne, som ær Claus Diægn, Domare j Thavastelandbe, ok met XII fastom, som hæ epter næmpnas, som ær först Lauris aff Thartila, Andris ther sama statz, Nicles j Sillathaka, Thii.

(b) Vulgo Åbo Domkyrkas Svart-Bok dicto, (de quo Cir. Tidn. utg. af et Sällst. i Åbo a. 1782 p. 349 sq. & a. 1785 Bih. p. 83. sq. Not. (*)); ubi exstant hæ litteræ fol. 150.

Tbiidheman aff Kalalax, Andris aff Kyas, Mikkel aff Saris, Olli Kennoynen, Heycki aff Lauchiala, Jvnne aff Vrdbiala, Paul aff Woolth, Heyki aff Kylmakoski ok Heyki aff Konholtba. Til thess mera visso ok vitnissbyrdb, tha hænger iak Magnus Kazi mittb incigle for thetta breff, med Claus Diægnis incigle, Domare thessama statz. Scriptum Saris Anno D:ni M^oCCC^oXC^o in vigilia epiphanie D:ni.

Apertius nihil esse potest, quam quod ex his literis liquet, (centum fere annis post ortam Bircarlorum societatem scriptis), Tavastos per Ostrobotniam quoque, parum adhuc cultam, late dominium exercuisse, nec silvas modo venatui aptas & pilcatus, etiam a suis domiciliis remotiores (norr i Botnen), sibi vindicasse, sed *Lappones* quoque ea loca antea tenentes, fervorum instar glebæ adscriptorum, subjectos tributariosve factos, fundis suis annexuisse: quod vim adhibitam & consilia talia, qualia Bircarlis tribui supra vidimus, non obscure prodit.

§. IV.

Negatum tamen nullo modo volumus, Tavastos, (id quod etiam allatæ supra traditiones produnt) jam ante hæc tempora quibus Bircarli Lapponibus subjugandis animum adjecerunt, terminos suæ regionis egressos silvam magnam quæ Tavastiæ dicitur pervasisse, jugoque quod Ostrobotniam quasi munit (Sandtryggen) superato, in meridiionalem hujus provinciæ partem sese diffudisse, ac Lapponibus submotis, ad littora usque sinus Botnici esse progressos. Confirmatur hæc res Historia belli a Duce Birgero contra Tavastos suscepti, qualis a scriptoribus Svecis traditur; qui exercitui ejus navibus e-

gresso hostes mox obviam venisse narrant (a). Addit ad breves antiquiorum narrationes MESSENIUS, pro more suo multa, pleniorē nobis exhibens expeditionis hujus descriptionem (b); sed quibus nixus monumentis eam adornaverit ignorantes, tam novo auctori de rebus his antiquis fidere non audemus (c). Post Bircarolorum vero

(a) Vid. *Chronicum majus Rhythmicum*, ed. HADORPHII, p. 22; quamvis dubitare lector intelligens nequeat, quin mendaciunculis inspergendis apparatuque bellico & victoriæ (a miseris barbaris reportatæ!) splendore magnifice pro sui modulo ingenii prædicando, poetam se auctor præstare studuerit. Sequitur eum ERICUS OLAI, addens etiam *Svecorum navalem exercitum applicuisse portui Tavastorum*. Qui tamen ubi locorum situs fuerit, non significat. *Hist. Svecor. Gothorumque*. p. 108 sq. ed. Messen. a. 1615. 4to. Cfr. Nobilit. LAGERBRING *Swea Rites Hist.* T. II. C. 12. §. 40.

(b) Dicit ille: (A. 1249) *Ericus Sveciæ Rex, Finnorum provocatus borealium piratica, transmissio illuc exercitu, per affinem directo Birgerum Fert, plerosque Ostrobotniensium, ad arma convolantium, posternit; his novos ex Svecia colonos sufficit; Ethnicos ad Christum superstites convertit, in binas cum Svecis divisos parochias, Pederborensē (Petersörensē) scilicet & Muserensē (Mustalarensē); occasionemque rebellandi erepturus illis, præsidium erigit, Korsholmensē, sub quo & civitas deinde consurgit.* Scand. Illustr. T. X p. 9. Cfr. EJUSD. *Chronicon Rhythm. Finland.* (ed. Aboæ 1774, 8:o) p. 18 & 19.

(c) Si piraticam exercuisse, quod idem ait, hujus oræ incolas sive Tavastos sive Ostrobotnienses, certum sit; credibilior videri queat narratio *Chronici Rhythmici*, cui adstipulatur ERICUS OLAI (vid. l. l. c. c.) barbaros de adventu Svecorum tempestive fuisse edoctos, iisque resistendi consilia instruxisse ac vires haud spernendas comparasse. Russis autem Tavastos illo tempore subjectos fuisse, quod Chronici ejusdem auctor suspicatur, canens

Thet samna land wart alt Christit,
Jat troor thet Ryssa Konunger mistit,

non videtur probabile; quamvis amicitia fortassis societateque cum iis, ac imprimis Careliis eorum fœderatis, fuisse conjunctos, a vero non abhorreat; metu armorum Svecicorum, religioni suæ non minus quam

vero societatem confirmatam, consiliumque ab his captum Lapponicæ gentis non tam exterminandæ quam sibi subjiciendæ, multo latius illi fines dominationis suæ celeriter extendisse reperiuntur (d). Initio enim seculi XIV controversias jam inter illos & Helsingos de limitibus juribusque aliis fuisse, ex literis patet, quas illarum contropiendarum caussa a *Canuto Joannis*, Dapifero Regis Magni (adhuc pupilli) datas, in lucem edidit PERINGSKÖLDIUS (e). Docent hæc litteræ *Bircarlos*, qui *Birkarla* &

libertati inimicorum, Fennicas nationes habente sollicitas. In Bulla certe Papæ *Gregorii IX* ubi de immanitate Tavastorum & crudelitate in Christianos queritur, dicitur eos "*procurantibus inimicis crucis prope positis ad antiqui erroris reverbos perfidiam, cum quibusdam Barbaris novellam Ecclesiæ Dei plantationem -- subvertere*". (Vid. VASTOVII *Vitis Aquilon.* p. 176, ed. Colon. GRUBERI l. c. p. 261, vel RAINALDI *Annal. Eccles.* T. 13. p. 457). Circa hæc etiam tempora Russos (sc. Novogrodenses) imperium in Carelios affectasse, atque partim acquisivisse, constat. Vid. TORFÆUS *Hist. Norveg.* P, III p. 266; cfr. MÜLLER *Saml. Russischer Gesch.* V B. p. 419.

(d) Cum qui dux eorum editur *Kurkius*, prænomen *Matthiæ* habuisse dicatur; dubium non est, quin post tempora Christianæ religionis in Tavastiam introductæ ille vixerit. Non facit autem nihil ad veterem confirmandam traditionem, qua *Bircarli* Fennicæ fuisse propaginis perhibentur, vocabulorum Lapponicorum quæ mercaturam spectant, nec domestica Lapponibus fuisse videntur, fere omnium origo manifeste Fennica; non tam cum Svecis, quam cum Fennis prima eos olim commercia exercuisse, prodens. Sic *Astet*, emere (Fennicæ *Ostaa*), *Arvo* pretium (F. *Arvio*), *Raha* pellis ferina carior, it. pecunia cujus nempe loco adhibita fuit (F. *Raha* pecunia), *makset*, debitum persolvere (F. *maxaa*), *Welke* æs alienum (F. *Welka*), *Tawer* thesaurus (F. *Tavara*), *Lokket* numerare (F. *Lukea*) &c. pure Fennica sunt.

(e) *Monum. Upland.* L. I. C. I, p. 5; quas quia breviores sunt, excerptas dabimus. Ita vero habent: *Nos Kanutus Joansson, illustris Regis Sveciæ ac Norwegiæ Dapifer, tenore presentium ad publicam deducimus notionem, quod anno Domini MCCC vicesimo octavo, die Lunæ, ante nativitatem beatæ Mariæ Virginis proxima, in Parlamento*

& *Birkarlaboa* promiscue dicuntur (f), non modo commercia cum Lapponibus, *Helsingiæ* (ad quam tota quoque tum pertinet *Vestrobotnia*) vicinis factitasse, sed eorum etiam jus liberum venandi asseruisse; quos, etiam qui

Telgis habito, inter *Helsingos* ex parte una, & *Birkarlaboa* ex parte altera, in præsentia nostra taliter extitit placitatum: videlicet quod extrema pars *Helsingiæ* versus aquilonem, quæ ad amnem dictum *Ulo* & stagnum *Ulohråst* usque protenditur, inhabitari & utique coli debeat absque impeditione & inquietatione cujusquam, secundum tenorem literarum Domini nostri Regis super hoc antea collatarum, quas semper in suo vigore convenit inviolabiliter observari, & quibus per præsentem placitationem in nullo penitus derogetur; ab hiis tamen qui per Officium Domini nostri Regis in *Helsingia* constitutum illic ad habitandum loca susceperint, sive *Birkarla* fuerint, sive alii quicumque, tributum antequam Dominus noster prædictus legitime annos ætatis attigerit, nemo levare debet. Qui etiam Officialis inter illos qui illic cæperint habitare, de negotiis emergentibus jurisdictionem habebit, & justitiæ faciet complementum. Item extitit placitatum quod homines silvestres & vagos, vulgariter dictos *Lappa*, in suis venationibus nullus debeat impedire, nec etiam præfatos *Birkarlaboa* ad eosdem *Lappa* accedentes, apud ipsos commorantes, vel ab eis cum suis rebus denuo revertentes; Articulo isto sicut & primo usque ad præfati Domini nostri Regis annos legitimos tantummodo perdurante. In cujus placitationis testimonium, præsentis literas nostri Sigilli munimine duximus roborandas. Datum anno, die & loco supradictis.

(f). Quod observavit jam SCHEFFERUS, qui literis his usus est; & hinc confirmari traditionem de oriundis ex *Birkkala* parœcia *Tavastriæ Birkarlis*, collegit, l. c. p. 156.

(g) *Vestrobotniam* nuper cœpisse colonis frequentari, ex his iisdem patet literis, quos partim *Helsingos* fuisse, partim *Bircarlos*, docent: qui novi habitatores, Lappones propius versus montes *Norvegicos* a sinus *Botnici* vicinia rejecerunt; unde *Bircarlis*, liberum sibi ad Lappones (quibuscum sibi solis negotiandi jus fuit) per *Helsingorum* ditionem transitum stipulare necesse fuit. Cfr. LAGERBRING l. c. T. III. C. 3, §. 13. Eodem tempore orientalem quoque oram Lapponibus ereptam novis incolis jam fuisse cultam, ex edictis patet Regis Magni atque Episc. *Henningi*, ad sacerdotes plebemque in *Salu* & *Kim*

qui occidentale sinus Botnici latus accolebant, late jam subegisse videntur (g).

habitantes de pendendis decimis a. 1329 & 1335 datis, (vid. MATHEII disp. de *Ostrobothnia* p. 29 & *Novell. Aboëns.* a. 1785 p. 89). Hos tamen incolas, non *Tavaštos* sed *Carelios* fuisse, ex testimonio patet edito a *Joanne* quodam *Langer*, occasione litis de limitibus inter Dioceses Upsaliensem & Aboënsis olim agitata, ubi inter alia legitur: *Dixit quod idem Dn Hämningus Archi-Episcopus* (inter a. 1342 & 1351) *protunc baptizavit in Tornii circa viginti personas, tam de Lapponibus quam etiam de Kareliis, habitantibus in Uloaa, Kim Et Sim. &c.* Vid. *PERINGSKIÖLD* l. c. p. 4. & 5. Ostendunt hæc omnia, Bircarlos Lapponibus semper imminentes, eosque migrantes acriter persecutos, non tam de terra eorum occupanda, quam hominibus ipsis subjugandis (quod solum jus illis tributum erat) fuisse sollicitos, studioque deditos lucri ex tributis ab his pendendis commerciisque cum iis facilitatis reportandi, agros qui Lapponum olim fuerant, aliis colonis exercendos non difficulter permisisse.

Ap-

Appendix.

Lapp.	Fenn.	Eston.	Suec.	German.
Äive	Pää	Pea, Pää	Hufvud	Haupt.
Kallo	Otza (*)	Otlus	Panna, äne	Stirn.
Tjalme	Silmä	Silm	Öga	Auge.
Njuone	Nenä	Ninna, Nenna,	Näsa	Nase
Njalme	Suu	Su	Munn	Mund.
Padne, pane	Hammas	Hammas	Tand	Zahn.
Njuoktiem	Kieli	Keel	Tunga	Zunge.
Njär	Poski	Palg, põsk	Kind	Wange, backen.
Pelje	Korva	Kõrv	Öra	Ohr.
Wuopt	Hiuxi	Juuksed.	Här	Haar.
Tjäpot	Kaula	Kael	Hals	Hals.
Tjädd, karas	Kurkku	Kurk	Strupe	Gurgel, Kehle.
Tjuros (niska, nekke)	Niska	Kuckal, kuk- ker	Nacke	Nacke.
Älke, hardo	Olka	Olla, piht	Axel, härdar sköldra.	Achsel, Schulter.
Mjälga (**), radde	Rinda	Rind	Bröft	Bruft.
Nidte	Nifä	Niffa	Spena	Spene
Päktio, tjavelk	Selkä	Selg	Rygg	Rücken
Tjäive	Vaza, maha	Maggo, köht (†)	Mage, buk	Magen, bauch.
Ertek, (††)	Kylki, sivu	Kylg.	Sida	Seite.
Kät	Käsi	Käsi	Hand	Hand
Suorm, tiute (†††)	Sormi	Sõrm	Finger	Finger, Pel-

(*) Kallo Fennis est *Cranium*.

(**) Mieli Fennis est *mens*.

(†) Kohtu Fennis *uterus*.

(††) Äävi Fennis *limes, margo, latus*.

(†††) Digitus manus l. pedis. Digitus pedis Fennis *Warvas*.

<i>Lapp.</i>	<i>Fenn.</i>	<i>Eston.</i>	<i>Svec.</i>	<i>Gerin.</i>
Pelge	Peukalo	Påk, peial.	Tumme	Daume.
Qwepper (kads)	Kynfi	Kyys	Nagel (klo)	Nagel (Klau).
Ruoit (*)	Reifi	Reis	Lår	Schenkel.
Puolw	Polvi	Põlw	Knå	Knie.
Njåts	Såari	Seer	Ben, fken- ben, lægg	Bein, Schein-bein
Juolke	Jalka	Jalg	Fot	Fufs.
Påske	Kanda (kinttu)	Kand	Hål	Ferfe.
Keppa	Keuhku l. kouhkot, tå- ky pl. tådyt	Tåu, kops	Lunga	Lunge.
Waimo, efåkke	Sydån	Sydda	Hjerta	Hertz.
Warr, male, leipe (**)	Weri	Werri	Blod	Blut.
Tjårwe	Sarvi	Sarv	Horn	Horn.
Piårgo, ådtje	Liha	Lihha	Kött (flåsk)	Fleisch.
Tjåle	Suoli	Solik	Tarm	Darm.
Suona, fuodn.	Suoni	Soon	Sena	Sehne.
Wuoidnei, kåtjet	Katzoa, nån- då	Kaema nån- gema,	Se	Sehen.
Kullet	Kuulla	Kuulma	Hõra	Hõren.
Hapset	Haifta	Haiftama	Lukta	Riechen
Smakot	Maifta	Maistma	Smaka	Schmec- ken.
Tåbdet	Tuta	Tundma	Kånna	Kennen, fühlen.

(*) *Ruoju Fennis femur.*(**) *Leppå Fennis cruor.*

<i>Lapp.</i>	<i>Fenn.</i>	<i>Estn.</i>	<i>Svec.</i>	<i>Germ.</i>
Avohet I. a- voset (*), ker- jotet; Ijab- mahet	Illoittaa, (rie- muita)	Rõmustama	Glädja, frögda	Erfreuen, freuen.
Surgot	Sureta	Kurbastama (dolorem afferre)	Sõrja	Trauern.
Valot	Valittaa	Hallaštama	Klaga	Klagen.
Tjerot	Ikiä	Ikma	Gräta	Weinen.
Märatet	Vihastua	Vihhaštama	Vredgas	Zürnen.
Kätset	Valvoa	Valvama	Vaka	Wachen.
Ädet (**)	Nukkua (**)	Maggama	Sofva	Schlafen.
Pallet, star- bet, äurot	Peljäätä	Peljama	Rädas, frukta	Fürchten.
Katjat	Kyfyä	Küffima	Fräga	Fragen.
Vaštatat, sva- rot, taveštet	Vaštata	Vaštama	Svara	Antwor- ten.
Tjodjot	Seisoa	Seisma	Stä	Stehen.
Vadlet	Mennä, vael- daa	Minnema, käüma	Gä, vandra	Gehen.
Viäket, var- ret	Juosta	Jooksma	Lõpa	Lauffen.
Manner, rei- set, matko- ftallet	Mennä, vael- daa, matkustaa	Reisma, teed käüma	Refa	Reifen.
Tjäkkahet	Iftua	Iftma	Sitta	Sitzen.
Vällahet, jal- kahet	Makaa	Maas mag- gama	Ligga	Liegen.
Piäbmo	Ruoka, työ- mä	Roog, lõök, mä	Mar, spis	Essen, spei- ße. Piäb-

(*) *Avu Fennis virtus, dos mentis.*

(**) *Uni Fennis somnus, Lappõibus ädem & nahkar, Estõibus unni; pro eo autem quod est dormire, hi dicunt cubare, ob arctam ideæ utriusque cognationem.*

<i>Lapp.</i>	<i>Fenn.</i>	<i>Estn.</i>	<i>Suec.</i>	<i>Germ.</i>
Piäbmotallet, Syödä pärret (*)		Sömä	Äta	Essen.
Kasket, pärret, Purra fuosket, stälet		Purrema	Bitä	Beissen.
Jukket	Juoda	Joma	Dricka	Trinken.
Nelget	Nelkä	Nälg	Hunger	Hunger.
Käikelvas	Jano	Janno	Törst	Durst.
Njälet	Niellä	Neelma	Svälja	Schlucken.
Njälot	Nuolla	Lackuma	Sleka	Schlecken, lecken.
Piägget, puffet Puhua, pu- haldaa		Puhhuma	Bläsa	Blasen.
Vuoignestet, Hengittää lagket, addanet		Höngama	Andas	Athmen.
Pjävastet	Hikoilla	Higgistama	Svettas	Schwitzen.
Påkostet, tjai- metet	Nauraa	Naerama	Skratta, le.	Lachen.
Kälöt (**)	Palella	Külmama	Frysa (al- gere)	Frieren.
Kalmet	Kylmettyä, kylmendyä, kahoittaa	Kahhotama	Frysa (con- gelascere)	Frieren.
Päteret	Paeta, karata	Pakkema	Fly	Fliehen.
Viefot, tsakket, Elää jelet		Ellämä	Lefva	Leben.
Jabmet, luitot, Kuolla tsauketet, mutset		Koolma	Dö	Sterben, (tod, mors)
Wuotjet	Ambua, jou- tella	Laskma	Skjuta	Schieffen.

(*) *Purra Fennis mordere.*(**) *Kolko Fennis frigidus.*

<i>Lapp.</i>	<i>Fenn.</i>	<i>Estn.</i>	<i>Svec.</i>	<i>Germ.</i>
Pättjet	Lypää	Lüpsma	Mjölcka.	Melcken.
Kåddet, lat- ket, iabmetet	Tappaa, kuo- lettaa	Tapma, sur- mama, Kuo- letama	Döda,	Töden.
Niuovet, skid- det, niasket, flaktet	Nylkeä, (teu- raftaa)	Nylgma	Flå, skinna, (slagta)	Schinden (Schlach- ten)
Quopastallet, näitot	Noitua, Loi- tzia	Noidma	Trolla, häxa	Zaubern, hexen.
Qwopes	Noita, velho, loizia (com- munis generis)	Vólho	Häxa, troll- packa	Hexe.
Wuossiet, tuol- tehet, male- ftet	Keittää (kypetä, kiehuttaa)	Keetma	Koka	Kochen.
Attje	Iffä	Iffa	Fader	Vater.
Edne	Äiti (emä)	Emma	Moder	Mutter.
Välja	Veli	Velli	Broder	Bruder.
Åbba, årben	Sifar	Sõffar	Syster	Schwester.
Ålma, kalles	Mies	Mees	Mann	Mann.
Qwujn	Waimo, nainen	Naine	Quinna	Weib.
Nifun, (*) ak- ka	Waimo, akka		Huftru, gum- ma	Frau, weib
Mana, juglo	Lapfi	Laps	Barn	Kind.
Pardne (**) alge	Poika	Poig	Son	Sohn.
Neita, (†) daktar	Tytär,	Tüttar	Dotter	Tochter.
Pådnie, kalles	Ukko, Äijä (††)		Gubbe	Greis, Wuo-

(*) Cognatum Fennico *Nisä*, Mamma?

(**) Cogn. Svecico *Barn*? (††) *Aija* Lapponibus *avus*; it. *tonitru*,

(†) *Neito*, *Neitzu*, Fennis *virgo*.

Lapp.	Fenn.	Eston.	Svec.	Germ.
Wuoras, rak- ke, åbme (**) åmastum, tol- lots	Wanha	Vaana	Gammal	Alt.
Nuor	Nuori	Noor	Ung	Jung.
Åddå	Uusi	Uus	Ny	Neu.
Alme (*)	Taivas, ilma.	Taivas, tuul.	Himmel, luft	Himmel, luft, wetter
Peive	Päivä, auringo	Päiv	Sol (dag)	Sonne (tag).
Ask, mano	Kuu	Ku	Måne	Mond.
Naste, taffe	Tähti	Täht	Stjerna	Stern.
Ija	Yö	Õ	Natt	Nacht.
Iddiet, aret.	Aamu, huo- men	Huome, om- muk	Morgon	Morgen.
Ekked	Ehto, ilta	Õht	Afton, quäll	Abend.
Qwolmo	Hämärä	Hämmärik	Skymning	Dämme- rung.
Palw	Pilvi	Pilv	Moln	Wolcke.
Abre, rasio	Sade	Sado, vihm	Regn	Regen.
Muot, lobme	Lumi	Lummi	Snö	Schnee.
Jägna	Jää	Iä	Is	Eis
Wiro, pjägg	Tuuli, myr- sky, puuskaus	Tuul, tuisk	Blåst, wind, storm	Blåst, wind, sturm.
Murko, rusn, kasad	Sumu, utu, kaafu	Uddsu, kaste	Dimba, tõe- ken	Nebel
Tjästem, pai- ko, pruõsse	Wilu, kylmä, pakkanen, kolko	Külm, villo.	Köld	Kälte

Nia-

(**) Cognatum Fennico *home* situs? Vetulam dicunt contemtim *homeh-korva*, cui *aures situ horrent*.

(*) Significat *cælum*, etiam *aëris intemperiem*. Fennis *ilma* est *aër*, cæli *aërisque* conditio, Svec. *Wälderlek*.

<i>Lapp.</i>	<i>Fenn.</i>	<i>Eston.</i>	<i>Svec.</i>	<i>Germ.</i>
Niatfo, slibd- fe	Suoja	Sulla	Blida	Thau- Wetter.
Filpetak	Kino, nietos.	Ang	Snódrifva	Schnee- haufen.
Táll	Tuli, valkia	Tulli	Eld	Feuer.
Tjatse	Wesi	Wessi	Watten	Wasser.
Sáv, mår	Meri	Merri	Haf	Meer.
Iaure, plueve	Jårvi	Iårv	Sjó	See.
Kadde, tjårv, terbme	Parras, randa ååri	Åår, rand, weer	Strand	Strand, Ufer.
Lukt	Laaxi, lahti	Merre-nurk	Vik	meer-bu- fen, see-b.
Snjipjo	Hohku, liekki.	Lek	Låga	Flamme, lohe
Pradde (**), tjadd	Hiili, fyfi	Suffi	Kol	Kohle.
Noffel	Kekålå	Tungel, pól- letus	Brand	Brand.
Suowa	Sauwu	Sau	Rók	Rauch.
Kuna	Tuhka	Tuhk	Aska	Asche.
Iokk, ådno, kolkats	Joki	Ioggi	Elf, å, flod, ström	Fluß, strohm.
Aja, (†)	Låhde	Låtte	Kålla	Qwille.
Suolo	Salo, saari, luoto	Saar	Ö, holme	Insel, eiland.
Paro	Aaldo, Laine.	Laene	Våg	Welle, woge
Ware	Wuori	Måggi	Berg	Berg.
Kaiffé, tuod- dar	Tundur		Fjåll	Gebirge, Alpen. Tåw

(**) Cognatum Svecico *Brand*?

(†) An a Fennico *ajan* pello, urgeo? unde *ajo* tumor.

Lapp	Fenn.	Estn.	Svec.	Germ.
Tåwa, puold, Ahde, måki, Måå, Kiink, Backe meto (*), vuosto, wera, nålt.				Hiigel.
Ådnam, elme, Maa land.		Ma	Land	Land.
Pahte, klaipo, Kallio, kari Kaljo, Paas Klippa (**), qworgoR iutta paasi.				Fels, klippe.
Kedke	Kivi	Kivvi	Sten	Stein
Ruomse, Målan	Sammala	Sammal	Måsse	Mooss
Suis, kiåwa,	Suo, Newa.	So	Kårr	Sumpf, mo-raft.
Launie, tarfe 'Turwe		Mettas, Tur-	Torf	Rafen, torff.
		was		
Akke, grafe. Ruoho		Roht, Rohhi.	Grås	Gras
Åkse, suorge. Oxa, (haara)	Ox		Gren, quist	Zweig, ast.
Laft	Lehti	Lehhet, leht	Lõf, blad	Laub, blatt.
Muorje	Marja	Marri	Bår	Beere.
Ruottes	Juuri	Iuur	Rot	Wurtzel.
Muor	Puu	Pu	Tråd	Baum.
Wuobme, Metzå Wuowde		Metz	Skog	Wald
Sjaddet	Kalvaa	Kasvama	våxa	Wachsen.
Taggnas	Kanerwa	Kannarik	Ljung	Heide
Leipe	Leppå	Lepp	Al	Erle, eller.
Fåke	Koivu	Köiv	Björk	Bircke.
Suppe	Haapa	Haav	Alp	Espe, aspe.
Kuofa	Kuusi, Måndy.	Tõrvamån	Gran	Fichte.
Kafkes	Katava	Kaddakas	En	Wachholder.
Petse	Honga, Petå- jä	Mån, Påd- dåjas	Furu	Tanne
		E		Waif-

(*) Fennis *måtås* alior cespes, tuber.

(**) Svec *Klippa*.

Lapp.	Fenn.	Estn.	Svec.	Germ.
Waiffje, juttus	Eläin	Lojus, Ellajas	Djur	Thier.
Stalpe, stak- ke, värg, Sei- peg, qwotlanje	Sufi	Sufsi, Hunt	Warg, Ulf	Wolff.
Repe	Kettu, repo	Räbbane	Räf	Fuchs.
Niommel	länes	läannes	Hare	Hafe
Bire, quoptia, puoldakas	Karhu, ohto	Karro	Björn	Bär.
Wadnem	Maja, majava	Majaja	Bäfver	Biber.
Tjäura	Sarva, Saar- va, Sauko	Saar- Saarva, Saarm	Utter	Otte.
Nete, Mart	Nätä	Nuggis	Märd	Marder.
Ärre	Orava	Orrav	Eckörn	Eichhorn
Tjaiske, puoi- tek	Kärppä	Narrits, Nirk	Hermelin,	Hermelin
Lafa	Kirppu	Kirp	Loppa	Foh.
Tikke, härse	Täi	Täi	Lus	laus.
Matok, (uoksta)	Matok	Us, maokenne	Matk	Wurm
Kätka, Kätakes	Muurainen, (*) viholainen, Kufilainen	Sipplik, Kus	Myra	ameise.
Kärbma	Kärme, matok	Maddo	Orm	Schlange.
Tjuoik	Hyttyinen, itik- ka, sääski.	Sääsk, kih- hud	Mygga	Mücke.
Snjára, tšapan- je	Hiiri	Hiir	Råtta, mus	Maus, Ratze
Tjuroch	Kärväinen	Kärbne	Fluga	Fliege.
Lädde	Lindu	Lind	Fogel	Vogel.
Quele	Kala	Kalla	Fisk	Fisch
Karres, puo- fiak	Kova,	Kovva, Kan- ge, Karre	Härd	Hart.

Tib-

(*) A Kädtiet mingere.

<i>Lapp.</i>	<i>Fenn.</i>	<i>Estn.</i>	<i>Suoc.</i>	<i>Germ.</i>
Tibmok, lenok toikes, njuotfes	Pehmiä	Pehme	Miuk, len, Vek	Weich.
Kukkes	Pitkä	Pitk	Lång	Lang.
Ådne, ånekes	Lyhykäinen	Lyhhiikä	Kårt	Kurtz
Njuolgok, tleggot	Oikia	öige	Rak, rått,	gerad, recht.
Kawac, mål- kek, kråutjok	Wäärä, kaurä	Kövver, ko- kus	Krokig	Krumm.
Stuor, jånjok	Iso suuri	Suur	Stor	Groß.
Uttes, uttje	Wähä, pieni	Lyhhiike vä- hä	Liten	Klein.
Velkas, jeuje	Walkia	Valge	Hvit	Weiß.
Tiappes, Suor tak	Musta	Must	Svart	Schwartz.
Nuopfes	Punainen	Punnane	Röd	Roth
Gruonas, dnes	Vihäriäi nen	Rohhilinne	Grön	Grün.
Viikes	Keltainen	Kellane, lane	Gul	Gelb.
Puotfes, ståb- tia	Sairas, ki- piä	Többine, ge	Hai- Sjuk, krank.	Siech, "krank.
Warres	Terwe	Terwe	Frisk, sund	Gesund, frisch.
Loffes, leulok	Raskas, Kan- gia	Kange, rafke	Tung, svår	Schwer.
Keppes, Kei- ves	Keviä, köy- käinen, huo- kia, helpo	Kerge, hölpus kebia	Lätt	Leicht.
Käike, asfnes, jagnas	Kuiva	Kuiv	Torr	trocken dürr.
Lovas, naives nietfes, njuoskes, fuoldnos, tåbbos	Märkä	Märg	Våt, fuktig	Nass, feucht.

